

Agata Domachowska

Wybór Talata Khaferiego na urząd premiera rządu tymczasowego Macedonii Północnej

Na 100 dni przed planowanymi na 8 maja 2024 r. wyborami parlamentarnymi, w Macedonii Północnej powołany został rząd tymczasowy. Na jego czele stanął Talat Khaferi, dotychczasowy przewodniczący macedońskiego parlamentu. Jego wybór stanowi historyczne, choć raczej symboliczne, osiągnięcie Albańczyków żyjących w Macedonii Północnej. Część Macedończyków jest jednak przekonana, że nominacja ta stanowi kolejne, zbyt duże ustępstwo na rzecz społeczności albańskiej.

Albańczycy w Macedonii Północnej. Zgodnie z ostatnim spisem ludności (2021 r.) Albańczycy stanowią 29,52% ludności Macedonii Północnej. Są zatem drugą najliczniejszą (po Macedończykach – 54,21%) grupą etniczną, formalnie określaną w konstytucji mianem narodowości (*националност*). Od momentu ogłoszenia niepodległości (1991 r.) przez Macedonię Albańczycy zaangażowani są w życie społeczno-polityczne tego bałkańskiego państwa. Lata 90. XX w. stanowiły jednak trudny okres napięć i sporów pomiędzy Macedończykami a Albańczykami, domagającymi się zagwarantowania im równych praw. Jego kulminacją był krótkotrwały konflikt zbrojny, wywołany przez utworzoną przez Albańczyków żyjących w Macedonii Armię Wyzwolenia Narodowego (*Ushtria Çlirimtare Kombëtare*, UÇK). Dzięki międzynarodowym mediacjom doprowadzono w sierpniu 2001 r. do podpisania tzw. porozumienia ochrydzkiego. Od tamtego czasu oba narody starają się na nowo budować wzajemne stosunki. Albańczycy konsekwentnie podejmują działania na rzecz poprawy położenia ludności albańskiej, co niejednokrotnie wciąż budzi mniej lub bardziej otwarcie artykułowane obawy (i głosy sprzeciwu) ze strony Macedończyków.

Wybór Talata Khaferiego na urząd premiera rządu tymczasowego Macedonii Północnej jest efektem umowy koalicyjnej, zawartej w 2020 r. pomiędzy rządzącym Socjaldemokratycznym Związkiem Macedonii (*Социјалдемократски сојуз на Македонија*, SDSM) a największą partią albańską, tj. Demokratyczną Unią na rzecz Integracji (*Bashkimi Demokratik për Integritim*, BDI), której T. Khaferi jest członkiem. Głównym warunkiem stworzenia koalicji BDI z SDSM było wówczas wskazanie polityka reprezentującego Albańczyków żyjących w Macedonii Północnej na stanowisko premiera rządu tymczasowego.

Idea tworzenia nowego rządu na 100 dni przed planowanymi wyborami została wprowadzona w życie w 2015 r., zgodnie z zawartym porozumieniem z Prżino (podpisanym przez liderów głównych partii politycznych, dzięki mediacjom UE), kończącym trwający wówczas kryzys polityczny w Macedonii. Zgodnie z jego zapisami, w rządzie tymczasowym dwie teki ministerialne (w tym resort ministra spraw wewnętrznych) oraz stanowiska trzech wiceministrów zagwarantowane są dla przedstawicieli opozycji.

Wybór Albańczyka na premiera Macedonii Północnej. 28 stycznia 2024 r. Talat Khaferi został wybrany przez parlament (przy 65 głosach „za” i 3 „przeciw”) na urząd premiera rządu tymczasowego, który będzie rządził przez 100 dni, aż do zaplanowanych na 8 maja wyborów parlamentarnych¹. Głównym zadaniem nowego premiera będzie zatem przeprowadzenie uczciwych i wolnych wyborów.

T. Khaferi z wykształcenia jest wojskowym, który służył zarówno w armii jugosłowiańskiej, jak i macedońskiej. W 2001 r. dokonał jednak dezercji i jako jeden z dowódców UÇK prowadził działania zbrojne w okolicach Gostivaru. Po zakończeniu konfliktu został objęty amnestią i rozpoczął działalność polityczną jako członek BDI, której

¹ Na 8 maja zaplanowano również organizację drugiej tury wyborów prezydenckich w Macedonii Północnej. Pierwsza odbędzie się 24 kwietnia.

założycielem i liderem wciąż pozostaje Ali Ahmeti (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 900). BDI niezmiennie od ponad dwóch dekad jest najsilniejszą albańską partią polityczną w Macedonii Północnej. T. Khaferi w przeszłości pełnił funkcje parlamentarzysty, wiceministra obrony, ministra obrony, a przez ostatnie sześć lat (od 2017 r.) był przewodniczącym parlamentu².

Oprócz członków większości parlamentarnej nowego premiera poparli także: Arianit Hoxha, były członek Ruchu Besa (*Lëvizja Besa*), Bastri Bajrami z nowo powstałej Europejskiej Partii Demokratycznej (*Partia Demokratike Evropiane*, PDE) oraz Skender Rexhepi, obecny członek Ruchu Narodowego (*Lëvizja Populli*), który wcześniej należał do albańskiego ugrupowania Alternatywa (*Alternativa*). Z kolei przeciw zagłosowali Pavle Trajanov z Unii Demokratycznej (*Демократски сојуз*), który jeszcze rok temu popierał rząd premiera Dimitra Kovačevskiego, a także dwóch parlamentarzystów Lewicy (*Levica*). Co ciekawe, pozostałe partie albańskie zasiadające w parlamencie, tj. Ruch Besa, Liga Demokratyczna (*Lidhja Demokratike*) oraz Alternatywa, nie wzięły udziału w głosowaniu³. Politycy z tych ugrupowań argumentowali zatem, że wyboru T. Khaferiego na urząd premiera nie można oceniać w kategoriach historycznego osiągnięcia, a wręcz przeciwnie – w ich opinii jest on oszustwem, ponieważ w rzeczywistości stosunki albańsko-macedońskie wciąż nie są dobre.

Największa partia opozycyjna VMRO-DPMNE (*Wewnętrzna Macedońska Organizacja Rewolucyjna – Demokratyczna Partia Macedońskiej Jedności Narodowej*) również nie wzięła udziału w głosowaniu, pomimo faktu, że miała zagwarantowane teki dwóch ministrów (ministra spraw wewnętrznych, ministra pracy i polityki społecznej) i trzech wiceministrów (finansów, społeczeństwa informacyjnego i administracji oraz rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej) w rządzie tymczasowym.

Antonio Milošoski, członek VMRO-DPMNE i były minister spraw zagranicznych, uznał wybór T. Khaferiego za zdradę macedońskich interesów narodowych, wyrażając opinię na temat współpracy SDSM ze „skorumpowaną” BDI⁴. Jako zdradę narodową oceniła tę decyzję również prorosyjska Lewica.

Skład nowo wybranego rządu tymczasowego nie różni się w sposób znaczący od składu rządu poprzedniego premiera, D. Kovačevskiego. Stanowiska wicepremierów sprawują również ci sami politycy, z tą tylko różnicą, iż funkcję pierwszego wicepremiera pełni Bojan Maričić (minister ds. europejskich), a za czasów premiera D. Kovačevskiego był nim Artan Grubi – obecnie minister ds. systemu politycznego i stosunków międzywspólnotowych.

Wnioski. Wybór Talata Khaferiego na pierwszego premiera narodowości albańskiej w Macedonii Północnej niewątpliwie jest wydarzeniem zarówno o znaczeniu zarówno symbolicznym, jak i historycznym. Albańczykom udało się bowiem przełamać dotychczasową praktykę, według której jedynie Macedończycy piastowali najważniejsze stanowiska w państwie. Jego wybór formalnie „przełamuje” etniczne uprzedzenia, wciąż żywe w macedońskim społeczeństwie. Jednocześnie jednak tymczasowy charakter nowego rządu, który będzie działał przez zaledwie 100 dni, świadczy o jedynie symbolicznym charakterze (a nie rzeczywistym w sensie praktycznym) wyboru nowego premiera Macedonii Północnej.

Wybór Albańczyka na jeden z najważniejszych urzędów w państwie, dotychczas zagwarantowany wyłącznie dla Macedończyków, to zasługa konsekwentnej i długofalowej polityki prowadzonej przez BDI, a w szczególności jej lidera – A. Ahmetiego. Jako koalicjantowi kolejnych macedońskich rządów, BDI udało się obsadzać swoimi

² Po wyborze T. Khaferiego na premiera Macedonii Północnej nowym przewodniczącym parlamentu został Jovan Mitreski z SDSM.

³ Spośród albańskich polityków w głosowaniu nie wzięli udziału również byli członkowie BDI – Izet Mexhiti oraz Merita Koxhaxhiku, podobnie jak Kastriot Rexhepi, który wcześniej należał do Ruchu Besa (obecnie członek Ligi Demokratycznej), Afrim Gashi i Safije Shaini Sadiku (z partii Alternatywa) oraz Fadil Zendeli z Ruchu BESA. Warto dodać, że te trzy albańskie ugrupowania (Alternatywa, Ruch Besa, Liga Demokratyczna) podjęły już decyzję o stworzeniu wspólnej koalicji wyborczej w nadchodzących wyborach parlamentarnych o nazwie Europejska Liga na rzecz Zmian (*Lidhja Evropiane për Ndryshim*) i wyborze wspólnego kandydata na urząd prezydenta Macedonii Północnej.

⁴ Warto przypomnieć, że w latach 2008-2017 VMRO-DPMNE współtworzyła koalicję rządową właśnie z BDI.

członkami kluczowe stanowiska państwowe (w tym ministra obrony, ministra spraw zagranicznych czy przewodniczącego parlamentu). Działania te, podobnie jak wybór T. Khaferiego na premiera, spotykały się ze sprzeciwem znaczącej części macedońskiego społeczeństwa, która widzi w nich zbyt duże ustępstwo na rzecz Albańczyków.

Powołanie na urząd premiera jednego z czołowych polityków BDI przełoży się na wzmocnienie pozycji tej partii w przyszłych wyborach parlamentarnych. W zależności od tego, jak rozłożą się głosy w ramach macedońskiego elektoratu (pomiędzy VMRO-DPMNE, SDSM a Lewicą), BDI może ponownie odegrać rolę języczka u wagi i *de facto* zdecydować o tym, która z dwóch głównych macedońskich partii politycznych utworzy przyszły rząd.

Wzmocnienie pozycji BDI oznacza także, że pozostałe ugrupowania reprezentujące interesy Albańczyków żyjących w Macedonii Północnej nie mogą liczyć na znaczące zwiększenie liczby mandatów w przyszłym parlamencie. Co więcej, brak poparcia ze strony tych partii dla kandydatury T. Khaferiego może zostać negatywnie odebrany przez albańskich wyborców, dla których jego wybór był ważnym i symbolicznym wydarzeniem.